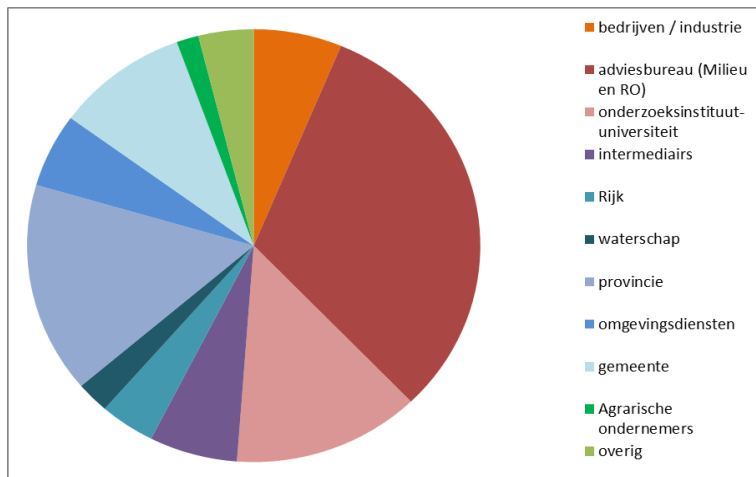

(Kring)loop naar de bodem! Volg de concrete voorbeelden.

Platform Bodembeheer Bijeenkomst 25 maart 2013, Provinciehuis Utrecht

Deze Platform Bodembeheer bijeenkomst “Bouwen met het natuurlijk systeem: ondergrond als stevig fundament” is bezocht door bijna 100 deelnemers. De deelnemers vormden een brede vertegenwoordiging uit de bodemsector én daarbuiten. Bij de overheden waren de provincies het best vertegenwoordigd, bij de overige groepen de adviesbureaus. (zie onderstaand overzicht).

De bijeenkomst

De ondergrond biedt veel. Door gebruik te maken van de ondergrond voorzien we onszelf in primaire levensbehoeften, zoals voedsel, water en energie. Dit gebruik kent echter ook grenzen. Door geen of te weinig rekening te houden met logische verbanden tussen natuurlijk systeem en onze leefomgeving treden direct of op termijn problemen op: denk aan wateroverlast als gevolg van verkeerd ruimtelijk ontwerp, schade aan gebouwen en netwerken bij regulier bouwen op slappe gronden, interferentie tussen WKO-systemen.

Onderkend wordt dat het de hoogste tijd is om onze ontwikkelpraktijken aan te passen. De groene innovatie of “nieuwe maakbaarheid” zit in het onderkennen en slim gebruik maken van het natuurlijk systeem. Nieuwe manieren van ontwikkeling en bouw, zoals het principe “functie volgt bodem”, eco-engineering en het programma Building with Nature (BwN) pakken deze uitdagingen op.

De bijeenkomst op 25 maart gaat in op het WAAROM, WAT en HOE van ontwikkelen met het natuurlijk systeem. De bijeenkomst start met enkele inleidende sprekers die hun licht laten schijnen op de noodzaak en op de kansen die er liggen, geïllustreerd door voorbeelden. In het tweede deel van de bijeenkomst gaan we aan de hand van cases in op “het hoe” van het ontwikkelen met de natuurlijke krachten.

Hans Groot opent de dag en vertelt over BwN2

Hugo Jungen van de provincie over buiten beter presteren

Hiltrud Potz met voorbeelden over groen en blauw in de stad

Dagprogramma:

tijd	onderdeel	sprekers
13.00	Opening door dagvoorzitter	Hans Groot - Deltares/Building with Nature 2
13.10	Inleiding door provincie Utrecht	Hugo Jungen – afdelingshoofd Fysieke Leefomgeving Provincie Utrecht
13.30	Inleiding over de logische tendens om te ontwikkelen mét het natuurlijke systeem.	Hans Groot
14.10	Ontwerpster met het natuurlijke systeem.	Hiltrud Pötz – Atelier GROENBLAUW
14.45	Koffie en thee pauze	
15.00	Sessies	
	Aan de gang met proeftuinen.	Gemma van Eijsden (Bodem+), Floris van der Kleij (studio Floris vd Kleij), Vincent Kuypers (Schiphol Trade Park)
	Pilots zoetwatervoorziening in Zeeland	Esther van Baaren (Deltares) en Walter Jonkers (provincie Zeeland) Marco Arts (Aequator) Werner Louwerse (tuinbouwer en bestuurslid Waterhouderij Walcheren)
	IJsselvecht Delta. Overijssel	Lidwien Besselink (provincie Overijssel) Koen Weytingh (toekomststerk)
	Ontdek de wondere wereld van de ondergrond!	Arthur de Groof (SIKB), Ronald Koomans (Medusa), Barry Scholten (IF Technology), Jip Louwe Kooijmans (Vogelbescherming), Theo van Wijk (Initiatief Domplein)
	Veenweidengebied en kringlooplandbouw Utrecht	Linda van der Weijden (Provincie Utrecht) en Erik Jansen (VIC)
16:15	Plenaire terugkoppeling dagvoorzitter	Hans Groot
16:30	Borrel	

Hieronder treft u een verslag van de bijeenkomst aan.

Opening en presentaties

Dagvoorzitter is Hans Groot van Deltares opent de bijeenkomst heet iedereen welkom. Hans is tevens betrokken bij het Building with Nature 2 (BwN2) programma.

Presentatie “Buiten beter presteren; Bodem en ruimtelijk beleid” door Hugo Jungen – Afdelingshoofd Fysieke Leefomgeving, van de Provincie Utrecht

Hugo Jungen is afdelingshoofd Fysieke Leefomgeving van de provincie Utrecht. In deze strategische afdeling komen verschillende onderwerpen bij elkaar: milieu, water, bodem, ruimtelijke ordening, natuur en GIS: het is de kunst om deze onderwerpen te verbinden. Hugo gaat in zijn presentatie ‘buiten beter presteren’ in op de rol van de provincie binnen het thema bodem en ruimtelijk beleid. Naast beleid, behandelt hij methodieken en praktijkvoorbeelden. Hugo Jungen benadrukt dat het erom gaat dat ieder zijn eigen verantwoordelijkheid neemt: samen moeten we het doen. Bodemmedewerkers kijken van oudsher met een beschermende blik. Deze moet aangevuld worden met het zoeken naar benuttingsmogelijkheden, waarbij men beseft dat er naar het hele systeem moet worden gekeken, de bodem maakt hier onderdeel van uit. Van de overheid wordt gevraagd dat zij kaders stelt waarbinnen gewerkt mag worden: wat kan wel en wat kan juist niet. Dit heeft de Provincie Utrecht uitgewerkt in de kadernota ondergrond. Deze kaders zijn gebiedsgericht en zijn afgestemd op het hele systeem waarbinnen gewerkt wordt. Het devies is hierbij om keuzes te durven maken en dit uiteindelijk te vertalen naar innovatieve ideeën. Tools en kennisinbreng zijn nodig om de ontwikkeling in een gebied van de grond te krijgen. Hugo gaat in zijn verhaal in op methodieken waarmee je om kunt gaan met een situatie in een gebied dat nu eenmaal niet optimaal is voor bouwen. Zo gebruikt de provincie overstromingsscenario’s, de handreiking overstromingsrobuust inrichten en ook komt er een app voor klimaatrobuust bouwen. In de Provincie gebeurt er veel in de praktijk: De ‘boerderij die bindt’ is een inspirerend voorbeeld, waarbij allerlei kringlopen op bedrijfsniveau worden gesloten. Hugo Jungen sluit af met de provincie goede en innovatieve ideeën nodig heeft om natuurlijk systeem en ruimtegebruik beter aan te laten sluiten en zo ‘buiten beter te presteren’.

Presentatie “Ontwikkelen met het natuurlijk systeem” door Hans Groot – Deltares en BwN2

Hans Groot gaat in op het WAAROM van ontwikkelen met het natuurlijk systeem. We hebben te maken met beperkte resources, de noodzaak om beter om te gaan met ecosysteemdiensten en de biodiversiteit. We moeten daarbij van lineaire naar circulaire economie. Het waarom is duidelijk: als je geen rekening houdt met de natuur kan het gewoon mis gaan! Denk aan paalrot, wateroverlast. Er zijn legio voorbeelden waardoor schade en bijbehorende kosten optreden doordat geen rekening gehouden wordt met de onderlinge interactie tussen het natuurlijk systeem en de gebruiksfuncties. Goed is om aan te geven in Nederland de relatie tussen ruimtelijke ordening en de ondergrond onderkend wordt. In de probleemstelling en de brief naar de tweede kamer t.a.v. de structuurvisie ondergrond (STRONG) wordt dit benoemd. Belangrijke uitgangspunten zijn: Bodem en water zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden; Oplossingen vereisen goede bodem- én watersysteemkennis (integrale aanpak). Building with Nature bouwt hierop voort. Building with Nature biedt oplossingen waardoor behoeften van mensen, natuur en leefomgeving op kosteneffectieve wijze op elkaar afgestemd worden. BwN levert een bijdrage aan de volgende doelstellingen: Natuurontwikkeling, Leefomgeving, Verbetering waterkwaliteit i.k.v. Kader Richtlijn Water, Waterveiligheid, Realisatie klimaatbestendige stad, Economie/imago.

BwN richt zich vooral op de watersector, en heeft ertoe geleid dat de Nederlandse Waterbouw sector zich internationaal op de kaart heeft gezet. Nu begint BwN met een tweede ronde; Van ‘*Show that it works*’ naar ‘*Make it happen!*’. Daarbij werken diverse partijen uit wetenschap, publieke en private sector samen om de kennis naar de gebruiker en in de praktijk te krijgen. Hans Groot is projectleider van het EFRO project Kennisvalorisatie EcoShape. Hierin worden pilots uitgevoerd om de kennis uit BwN in de stedelijke context toe te passen. Daarnaast zijn er verschillende activiteiten om de kennis bij de gebruiker te brengen: instrumenten, onderwijs en ateliers. Op 19 juni 2014 is er een symposium over building with nature: “Urban by Nature” tijdens de architectuur biennale Rotterdam (met daarbij een ondergrond tentoonstelling) Aanmelden kan via www.ecoshape.nl.

Vragen tijdens de plenaire presentaties

Pitches voor de sessies

Presentatie “Waar zijn we eigenlijk mee bezig?” door Hiltrud Pötz – atelier GROENBLAUW

De titel van de presentatie van Hiltrud Pötz is “Waar zijn we mee bezig”. We hebben veel water op de aarde, maar dit is maar een klein laagje vergeleken met hoe groot de aarde is. Zelfde geldt voor de atmosfeer. Onze beschermende laag is erg dun. Waarom gaan we er dan zo onzorgvuldig mee om? Vandaar ook de naam van het atelier van Hiltrud: GROENBLAUW> hoe integreren we de natuurlijke systemen in de stad. De verharding neemt alleen maar toe. De burger is zich niet bewust wat zij kunnen bijdragen. Meer dan de helft van de stad is particulier bezit. En de overheid stuurt er nauwelijks op. De overtuiging van Hiltrud is om hier verandering in te brengen. Het kan, het kan in veel gevallen kostenneutraal én het levert wat op: een beter stadsklimaat, minder wateroverlast en ruimtelijke kwaliteit.

Belangrijkste uitgangspunt is dat in de natuur geen afval bestaat; alles zit in kringlopen. Tegel eruit, groen erin. Dat is het devies in de stad.

Hiltrud laat diverse voorbeelden zien op verschillende niveaus in zowel Nederland als het buitenland. EVA-Lanxmeer, Poptahof in Delft, Hof van heden en de speeldernis, Rotterdam. Maar ook zijn er vele voorbeelden in Zweden, Singapore, Londen Green Grid.

Aan het einde van haar presentatie belicht Hiltrud een aantal principes van de Groenblauwe netwerken:

- Klimaatverandering – sponswerking vergroten
- Hittestress – koelen
- Leefkwaliteit en gezondheid - Vergroening van de stad
- Opraken fossiele brandstoffen - Voorzien in duurzame energie
- Teruglopende biodiversiteit - Vergroten biodiversiteit

Er zijn heel veel synergiën te vinden; win win situaties. Het werkt om in proeftuinen aan de slag te gaan met integrale teams. Het lukt soms al om binnen 2 sessies mensen op 1 lijn te krijgen.

De rede dat gemeenten er toch niet structureel mee aan de gang gaan, is dat op het gebied van bodem en water het ontbreekt aan stimulans. Zoals we ook al de energieprestatiecoëfficiënt hebben, zouden we dat ook met water moeten hebben (waterneutraal). Bodem en water deskundigen moeten meer op de bres springen voor dit idee/deze gedachte. Zonder extra regels ziet Hiltrud het niet gebeuren; anders kiezen partijen altijd voor wat goedkoper is. En particulieren weten vaak niet precies wat het inhoudt; zij beschikken niet over genoeg informatie. De voorbeelden zijn ook op de website van Hiltrud te vinden: <http://www.ateliergroenblauw.nl/>.

De presentaties zijn te downloaden via www.platformbodembeheer.nl onder archief.

Pitches sessies

Parallele sessies

Proeftuinen Schiphol

Gemma van Eijdsen - Bodem +, Floris van der Kleij - Studio Floris van der Kleij, Vincent Kuypers - Schiphol Trade Park

Proeftuinen Schiphol

Floris van der Kleij en Vincent Kuypers gaan tijdens hun sessie in op het concept Social Design. Social Design is een aanpak waarbij naar een oplossing wordt gezocht voor problemen op basis van wat er leeft bij de stakeholders en op basis van de kennis die zij bezitten. Bij Social Design wordt er geleerd door vooral te doen, door richting te zoeken binnen het proces. “Hoe kan het wél?” in plaats van kijken naar wat er niet kan. Dit doel wordt bereikt als alle stakeholders verder durven te kijken dan alleen hun eigen belangen. Ook is het cruciaal dat er in kansen wordt gedacht in plaats van in risico's.

Floris en Vincent leggen het concept uit aan de hand van voorbeelden. Vervolgens dagen zij de groep uit om zelf met een casus te komen. Zo kunnen de belangrijkste principes van Social Design worden uitgetoetst. Er wordt een probleem aangedragen dat momenteel speelt op Schiphol: op Schiphol is de stof PFOS vrijgekomen uit een sprinkler installatie. PFOS is vervolgens in het grondwater terecht gekomen, waardoor een gebied van 500.000m³ “besmet” is. PFOS is een brandvertragende stof, die opgekomen is nadat asbest verboden werd. Inmiddels is PFOS ook verboden omdat de stof giftig is. Met de groep worden de verschillende stappen van Social Design doorlopen. Het probleem wordt geanalyseerd en er worden scenario's bedacht. Vragen die hierbij aan de orde komen zijn vragen als “wie is eigenaar van de oplossing?” en “kunnen er andere functies mee gekoppeld worden, bijvoorbeeld bij het oppompen van het grondwater?”.

Pilots zoetwatervoorziening Zeeland

Esther van Baaren – Deltares, Walter Jonkers - provincie Zeeland, Marco Arts – Aequator, Werner Louwerse - tuinbouwer en bestuurslid Waterhouderij Walcheren

Esther van Baaren, Walter Jonkers, Marco Arts en Werner Louwerse hebben toelichting gegeven op het onderwerp 'Pilots Zoetwatervoorziening: van concept naar uitvoering'. Tijdens drie korte presentaties zijn ervaringen uit de projecten GO-FRESH (go-fresh.info) en de Waterhouderij (waterhouderij.nl) gebruikt om te laten zien hoe lokale maatregelen voor zoetwateropslag droogteschade op perceelsniveau en vervolgens in een gebied kunnen voorkomen. Samenwerking tussen gebiedspartijen en ondernemers is hierbij erg belangrijk. De provincie Zeeland is een proeftuin voor zoet water omdat grote delen van Zeeland onafhankelijk zijn van het hoofdwatersysteem. Deze proeftuin heeft een nationaal belang: voedselvoorziening, economische groei sectoren en vermarktbaar kennis voor het buitenland. Tijdens de discussie kwam naar voren dat het belangrijk is om te weten wat waar mogelijk is; nu is daar onvoldoende kennis over beschikbaar. Zo gaf een van de deelnemers aan dat een gebied dat zoet zou zijn volgens de huidige kartering dat niet was en dat leverde problemen op. Ook is wet- en regelgeving belangrijk: naast vergunningen voor systemen zoetwateropslag ook de erkenning dat er zoetwaterbellen in het grondwater zitten die beschermd moeten worden (naast de strategische zoetwatervoorraden). Een vraag van een van de deelnemers ging over de rol van het waterschap: zijn we hier niet een nieuw waterschap aan het oprichten? Antwoord daarop van de Waterhouderij Walcheren was dat er juist heel veel samenwerking met het waterschap is en dat het waterschap waar mogelijk faciliteert. Door samenwerking tussen watergebruikers (en in de toekomst wellicht leveranciers) en het waterschap verbetert de zoetwatervoorziening.

IJsselvechtdelta Overijssel

Lidwien Besselink - Provincie Overijssel, Koen Weytingh - Toekomst sterk

In deze sessie worden de plannen voor dit gebied getoond. Hoe wordt omgegaan met het veranderende klimaat en wat kan het bodem- en watersysteem daarin betekenen?

In deze sessie wordt ingegaan op de waterproblematiek van de IJssel-Vechtdelta. Hoe wordt omgegaan met het veranderende klimaat en wat kan het bodem- en watersysteem daarin betekenen?

In het gebied spelen verschillende watervraagstukken. Hoe zou het lange termijnperspectief eruit kunnen zien? Blijven wij volledig inzetten op versterken van dijken (LT-perspectief Preventie voorop) of gaat de waterbescherming gebaseerd worden op meerdere lagen van het Meer Laags Veiligheidsprincipe (LT-perspectief Mix op Maat)? Hoe kan de ondergrond bijdragen aan het oplossen van deze watervraagstukken? Er wordt, een filmpje getoond waarin het principe van Ontwateren via de Ondergrond is toegelicht. Verder wordt ingegaan op mogelijkheden om kwelwater in de polder Mastenbroek nuttig te gebruiken in plaats van af te voeren richting het IJsselmeer. Hoe kunnen we waterbeheer meer 3D-maken, hoe kan de ondergrondse, 3e rivier naast de IJssel en Vecht/Zwarte Water, worden ingezet?

De gemeente Zwolle bundelt samen met de gebiedspartners alle activiteiten rondom water in de Proeftuin Water. Binnen de proeftuin water is een onderzoeksagenda opgesteld waarin de volgende thema's zijn opgenomen: schaalniveaus, ondergrond, waarde van water en governance.

Proeftuinen Schiphol

Pilots zoetwatervoorziening Zeeland

IJsselvechtdelta Overijssel

De wondere wereld van de ondergrond

Arthur de Groof – SIKB, Jip Louwe Kooijmans – Vogelbescherming, Ronald Koomans – Medusa, Barry Scholten - IF Technology, Theo M.A. van Wijk - Initiatief Domplein

De wondere wereld van de ondergrond

Arthur de Groof – SIKB, Jip Louwe Kooijmans – Vogelbescherming Nederland, Ronald Koomans – Medusa Explorations, Barry Scholten - IF Technology, Theo M.A. van Wijk - Initiatief Domplein

Ronald Koomans start de sessie met een toelichting op geofysisch onderzoek. Hij doet dat namens de branchevereniging BOGG. Hij laat zien dat met geofysisch onderzoek, bijvoorbeeld een grondradar, een completer beeld van de bodem nauwkeuriger in beeld kan worden gebracht gecreëerd. Dat plaatje geeft op zich minder nauwkeurige informatie dan je kunt verkrijgen met boren en analyseren, maar het geeft wel informatie over het hele gebied, in plaats van over slechts een relatief beperkt aantal punten. Dat geldt zowel voor de bodemopbouw als voor de aanwezigheid van bodemvreemd materiaal in de bodem. Een overzicht van technieken is terug te vinden op www.bodemrichtlijn.nl.

Barry Scholten haalt warmte (in de zomer) en koude (in de winter) uit het oppervlaktewater en slaat deze op in de bodem. In zijn presentatie laat hij verschillende voorbeelden zien. In Leeuwarden wordt op deze wijze het UPC-gebouw voorzien van koude, voor het koelen van hun installaties. In Amsterdam wordt gewerkt aan een stadskoude-net vanuit de Houthaven. De stadsgracht van Wageningen wordt gebruikt voor de winning van warmte. De winning van warmte zorgt er bovendien voor dat het water in beweging komt en het ecologisch herstel in de gracht wordt bevorderd. Op de website www.smartpolder.nl is meer informatie te vinden.

Jip Louwe Kooijmans legt de verrassende relatie tussen bodem en stadsvogels bloot. Hij heeft er een boek over geschreven. Bij de inrichting van het stedelijke gebied bepaal je eigenlijk al de vogelpopulatie die er zich later zal gaan vestigen. Dat is een belangrijk gegeven, want mensen houden van vogels in hun leefomgeving, maar willen geen overlast. Bij de inrichting van je gebied en de wijze waarop je de bodem gebruikt heb je daar invloed op. Om dat inzichtelijker te maken hebben de Vogelbescherming en de BAM een website (www.checklistgroenbouwen.nl) gemaakt met een checklist. De checklist geeft ideeën en concrete adviezen om bij bouw of herinrichting meer rekening te houden met groen en vogels.

De laatste spreker is Theo van Wijk van Initiatief Domplein. Deze maakt de rijke, verborgen geschiedenis van 2000 jaar Domplein aanraakbaar en beleefbaar. Een geschiedenis die 5 meter beneden het huidige maaiveld is begonnen en door de Romeinen en latere bewoners van Utrecht laag voor laag is opgehoogd. Onder het Domplein wordt een publiekscentrum geopend die dat de titel DOM onder heeft meegekregen. Het centrum opent op 2 juni 2014 haar deuren. Theo vertelt over de ondergrondse rijkdom, maar vooral ook over de weg die hij heeft moeten bewandelen. Om te komen tot het publiekscentrum heeft hij stukje bij beetje mensen moeten overtuigen. Het is de angst voor het onbekende en integrale die ervoor zorgt dat mensen in eerste instantie niet willen meewerken aan het blootleggen van de archeologische vondsten, het verleggen van kabels en leidingen en het zichtbaar maken van oude rioleringen. Theo adviseert: het is belangrijk om angst van mensen te begrijpen en hen te vragen waar hun zorg zit. Van daaruit zoek je naar de technieken, waarbij is gebleken dat het ogenschijnlijk onmogelijke werkelijkheid kan worden. Bij het Domplein konden hierdoor alle denkbare technieken worden ingezet om zonder beschadigen de bodem te leren kennen. En daarmee sluit Theo zijn verhaal af: de ondergrond is een organisch mechanisme dat we onvoldoende kennen. Of het nu om de bodem gaat, om mensen of de technieken, je zult ze eerst moeten kennen voordat je ze optimaal kunt benutten.

Kringlooplandbouw en veenweide Utrecht

Linda van der Weijden - Provincie Utrecht, Erik Jansen – VIC

Het veenweidegebied in Utrecht is een complex ecosysteem met talloze haken en ogen: geringe draagkracht, oxidatie, bodemdaling, complexe waterhuishouding en nutriëntenverliezen. Omgaan met veen vraagt samenwerking tussen disciplines: landbouw, water, bodem, ecologie en tussen boeren en experts. Linda van der Weijden en Erik Jansen vertellen in deze sessie over hun ervaringen aan de hand van 2 presentaties:

Linda van der Weijden (LaMi / Programmabureau Utrecht-West) vertelt over kringlooplandbouw als voorbeeld van ontwikkelen met het natuurlijk systeem en hoe binnen de provincie Utrecht daar aan wordt gewerkt met projecten rond duurzaam bodembeheer. Erik Jansen (Veenweide Innovatie Centrum) vertelt over een innovatiecentrum van boeren, waterschappen en provincies als benadering, bewust gebruik van de bodem.

Linda en Erik delen ervaringen over de aanpak, hoe de partijen worden meegenomen.

De uitdaging is het sluitend maken van de kringlopen. Het deel richting de consument en terug naar de boer is de grootste uitdaging. Er wordt gelijktijdig ook geprobeerd om de energiekringloop te sluiten.

Wat werkt:

- In de uitvoering wordt het programmabureau Utrecht-West gevoed van twee kanten:
 - van boven via LTO's, waterschappen, agrarisch natuurverenigingen;
 - van onder via de boeren en adviesbureaus.
- Betrek ook de veevoerbedrijven bij het project.
- Kennisnetwerk met agrariërs zelf, leren van elkaar.
- Begin daar waar de energie zit: de boeren die mee willen doen, de waterschappers die meedenken etc. Deze mensen zijn je ambassadeur.
- Werk samen met agrarische adviseurs: dit zijn de mensen van wie de agrariër op zijn erf advies aanneemt. En zij kennen de boer: welke boer heeft net zijn stal aangepast -> die dus even niet benaderen. Welke boer heeft plannen voor aanpassing? Welke boer denkt vooruit?

Waar liggen kansen?

- Link met agrarisch natuurbeheer?
- Agrariërs nemen de voormalige proefboerderij van Wageningen waar het VIC is gevestigd over, ze willen daarmee onderzoek in de veenweiden blijven investeren.
- In de pijpleiding: aanvraag voor aanvullend project, waarbij nog eens 100 boeren mee kunnen doen met studiegroepen kringlooplandbouw.

De wonderde wereld van de ondergrond

Kringlooplandbouw en veenweide Utrecht

De presentaties van de sessies zijn te downloaden via www.platformbodembeheer.nl onder archief.

Terugkoppeling

Na de sessies neemt dagvoorzitter Hans Groot de sessies door met de sessieleiders, iedereen krijgt 30 seconden voor een reactie.

- Proeftuinen Schiphol/Social Design: Floris van der Kleij: 'Re-framing schept ruimte' "Bij vliegvelden is het probleem van de giftige stof PFOS in het grondwater vergelijkbaar met het kernafvalprobleem. Dit is een eyeopener. Omdat alle vliegvelden hier mee te maken hebben biedt dit kansen voor samenwerking."
- Pilots zoetwatervoorziening Zeeland: Esther van Baaren: "We hebben de verschillende kanten van zoetwateropslag besproken: overheidsaspecten, technische kanten en opschaling en de praktijk. Belangrijke vragen zijn wie betaalt en wie regelt. In de discussie kwamen twee praktische punten naar boven, kartering is erg belangrijk en eea moet worden vastgelegd in wet- en regelgeving."
- IJsselvechtdelta Overijssel: Lidwien Besselink: "We hebben een leuke discussie kunnen voeren over de waterproblematiek in de IJssel-Vechtdelta en vanuit verschillende hoeken gekeken hoe de ondergrond hierin een rol kan spelen. Deelnemers werden getriggerd om eens anders te denken en vanuit een veel langer termijn. Conclusie was wel dat de innovatieve projecten die hieruit voortkomen, zowel qua

techniek als qua governance, complex zijn en het dus nog veel tijd en energie zal vragen om hierin stappen vooruit te kunnen zetten.

- De wondere wereld van de ondergrond: Arthur de Groof: “Drie presentaties, van innovatieve onderzoeksmethoden tot stadsvogels, die de ingrediënten gaven voor de laatste, waarin alles samenkwam. Het heeft 30 tot 40 jaar inspanning gekost, maar het is van de grond gekomen: de unieke archeologie onder het Utrechtse Domplein wordt, in-situ, toegankelijk voor het publiek. Buitengewoon inspirerend!
- Kringlooplandbouw en veenweide Utrecht: Erik Jansen reageert: “De sessie was leuk en levendig, maar het leukste kwam na afloop van de sessie. Iemand had kleiige teelaarde in de aanbieding om op veen te leggen, om zo bodemdaling tegen te gaan en draagkracht te vergroten.”

Vervolgens kunnen de deelnemers stemmen of zij voor of tegen een aantal stellingen zijn die uit de sessies komen.

Stellingen

- Veel kleinschalige oplossingen zoetwatervoorziening kunnen 1 grote oplossing voor een regio vormen. De reacties waren hierover gemengd. Conclusie is dat je prima kleinschalige oplossingen kunt zoeken, maar dat er wel goede regie en afstemming moet zijn. Het moet passen in een breder plan voor een gebied. Terug naar een historische situatie met heel veel kleine waterschapjes is niet wenselijk!
- Meer gebruik maken van het natuurlijk systeem levert de boer en de maatschappij winst op. Veel groene kaarten werden opgestoken. Doen de boeren dit al niet? We moeten bij landgebruik kijken naar langere termijn baten, niet naar de quick wins. Wat van belang is dat er meer baten zijn dan alleen opbrengsten, ook ecosysteemdiensten kunnen voor de boer besparingen opleveren. Wat wel van belang is dat de boer een ondernemer is. De boer denkt mee met de natuur, weet van klimaatverandering maar moet wel met de markt mee. Het subsidieframe is ook bepalend voor de werkwijze die de boer hanteert. Andere voorwaarden bij de subsidies zouden kunnen werken.
- Een gezonde bodem is geen doel, maar een middel
 Bij deze stelling was de reactie van de zaal gemengd. Conclusie is dat het een kip en ei verhaal is. Het ene is voorwaarde voor het andere.

Hans Groot sluit na deze laatste discussie af en nodigt de deelnemers uit om aan de borrel te beginnen, ons aangeboden door de provincie Utrecht.

Alle presentaties en verslagen van het platform zijn te downloaden via www.platformbodembeheer.nl onder “archief”

Het kernteam Platform bodembeheer
www.platformbodembeheer.nl
platformbodembeheer@deltares.nl
 Twitter: @Bodembeheer